

МРНТИ 15.41.25

<https://doi.org/10.51889/2020-1.1728-7847.15>

Г.А. Кошжанова¹, Г.К. Ширинбаева², К.Н. Жаппасбаева³,

^{1,2,3}Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

СТУДЕНТ ИМИДЖІ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ФЕНОМЕН РЕТІНДЕ

Аңдатпа

Бұл мақалада жоғары оқу орында білім алатын студенттердің имиджін қалыптастыруды қарастырамыз. Бүгінгі таңда жоғары оқу орны кәсіптік даярлық міндеттерін шешуге, өзін-өзі тәрбиелеуге деген қажеттілігін қалыптастыруға, кәсіби дағдыларды дамытуға бағытталған. Қазіргі уақытта жоғары педагогикалық білім берудің теориясы мен тәжірибесінің өзекті бағыттарының бірі болашақ мамандардың кәсіби маңызды қасиеттерін қалыптастыру процесі болып табылады. Педагогтың кәсіби қызметіне әр түрлі көзқарастар қажетті тұлғалық және кәсіби қасиеттерді анықтау мен мазмұндаудың әр түрлі тәсілдеріне негізделді. Біз студенттің имиджін субъектінің жеке меншігі ретінде қарастырамыз, ол өзінің бейнесін белгілі бір өмірлік ортадағы қасиеттердің, мінез-құлық әдістерінің, ішкі және сыртқы әлеуметтік сипаттамалардың жиынтығында аударды, студенттің қоғамға оңтайлы интеграциясын және таңдалған қоғамдық практикада қызметті нәтижелі жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Ағылшын тілінен аударғанда «image» сөзі – бейне немесе бейнелеу деген мағынаны білдіреді. Алайда, әдебиетте осы және басқа да мағынада түрлері кездеседі. мысалы, «бедел», «өкілдігі», «беделін». Әрқайсымыз белгілі бір имиджді қалыптастырамыз - бейнесі - оның келбеті, әдеті, сөйлеу тілі, менталитеті, әрекеті және т.б. негізінде қалыптасқан адамның бейнесі.

Түйін сөздер: болжау, бағалау, диагностик, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі жүзеге асыру, өзін-өзі дамыту.

Koshzhanova G.A.¹, Shirinbayeva G.K.², Zhappasbaeva K.N.³

^{1,2,3}*Abay Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan*

STUDENT'S IMAGE AS A SOCIAL AND PEDAGOGICAL PHENOMENON

Abstract

In this article, we consider the formation of the image of students studying at universities. Today, the higher education institution is aimed at solving the problems of professional training, forming the need for self-education, and developing professional skills. Currently, one of the most relevant areas of the theory and practice of higher pedagogical education is the process of forming professionally important qualities of future specialists. Different approaches to the professional activity of a teacher are based on different approaches to defining and presenting the necessary personal and professional qualities. We consider the student's image as the personal property of the subject, which, together with the qualities in a certain life environment, methods of behavior, internal and external social characteristics, ensures optimal integration of the student into society and effective implementation of activities in the chosen social practice. In English, the word "image" means an image. However, there are other species in the literature in this and another sense, for example, "reputation", "representation". Each of us forms a certain image - the image of a person formed on the basis of his image, habit, language of speech, mentality, actions, etc.

Keywords: forecasting, assessment, diagnostics, self-improvement, self-realization, self-development.

G.A. Koshzhanova¹, G.K. Shirinbayeva², K.N. Zhappasbaeva³

^{1,2,3}*Қазақстан Республикасының педагогикалық университеті
Алматы, Қазақстан*

ИМИДЖ СТУДЕНТА КАК СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

Аннотация

В данной статье мы рассматриваем формирование имиджа студентов, обучающихся в вузах. На сегодняшний день высшее учебное заведение направлено на решение задач профессиональной подготовки, формирование потребности в самовоспитании, развитие профессиональных навыков. В настоящее время одним из актуальных направлений теории и практики высшего педагогического образования является процесс формирования профессионально важных качеств будущих специалистов. Различные подходы к профессиональной деятельности педагога основаны на различных подходах к определению и изложению необходимых личностных и профессиональных качеств. Мы рассматриваем имидж студента как личную собственность субъекта, который в совокупности с качествами в определенной жизненной среде, методами поведения, внутренними и внешними социальными характеристиками, обеспечивает оптимальную интеграцию студента в общество и эффективное осуществление деятельности в выбранной общественной практике. В переводе с английского слово "image" означает изображение. Однако в литературе встречаются и другие виды в этом и другом смысле, например, «репутация», «представительство». Каждый из нас формирует определенный имидж - образ человека, сформированный на основе его образа, привычки, языка речи, менталитета, действий и т. д.

Ключевые слова: прогнозирование, оценка, диагностика, самосовершенствование, самореализация, саморазвитие.

Еліміздегі жоғары және орта арнайы білім беруді қайта құрылымдау жағдайында, жоғары білім беруде педагогтың имиджінің маңызы арта түсуде. Бұл университет оқытушысының имиджінің мәселесін шешуді өзекті етеді. Бүгінгі таңда жоғары оқу орны кәсіптік даярлық міндеттерін шешуге, өзін-өзі тәрбиелеуге деген қажеттілігін қалыптастыруға, кәсіби дағдыларды дамытуға бағытталған. Қазіргі уақытта жоғары педагогикалық білім берудің теориясы мен тәжірибесінің өзекті бағыттарының бірі болашақ мамандардың кәсіби маңызды қасиеттерін қалыптастыру процесі болып табылады. Педагогтың кәсіби қызметіне әр түрлі көзқарастар қажетті тұлғалық және кәсіби қасиеттерді анықтау мен мазмұндаудың әр түрлі тәсілдеріне негізделді. Бірінші жағдайда кәсіби маңызды қасиеттер деп педагог өзінің кәсіби функцияларын тиімді жүзеге асыру үшін меңгеруі тиіс білім, білік және дағдылар жиынтығы түсіндіріледі.

Студенттердің білімін бағалау жүйесінің сапасын жақсарту үшін Академиялық адалдық лигасына кіретін жоғары оқу орындарының санын толықтыруды жалғастыру қажет. Жоғары оқу орындарының білім беру қызметтерінің сапасын ішкі және сыртқы қамтамасыз ету жүйесін жаңғырту көзделуде. Аккредиттеу тиімділігін арттыру мақсатында сапаны сыртқы қамтамасыз етудің рәсімдеріне және қолданылатын стандарттарына қойылатын талаптар пысықталатын болады. Бұл ретте жоғары оқу орындарын аккредиттеу рәсімдерін бейіндеуге кезең-кезеңмен көшу жүзеге асырылатын болады. Қызмет тиімділігін арттыру мақсатында жоғары оқу орындары қызметінің нәтижелілігінің мониторингі жүйесі құрылатын болады[1].

Философияда имидж мәселесін талдау бейненің гносеологиялық тұжырымдамаларында көрсетілген. Адамның танымдық қызметінің нәтижесі ретінде бейнені зерттеу антикалық, орта ғасыр, жаңа заман философтарының еңбектерінде берілген (Аристотель, И. Кант және т. б.). Философиялық тұрғыдан имидж кез келген объектіге немесе әлеуметтік таным пәніне (индивид, әлеуметтік топ, ұйым, мамандық, пән) жатады және жеке тұлға әлемінің жеке бейнесі мен құндылықтық бағдарлардың қазіргі жүйесінің қалыптасуына әсер етеді. Имидж "қоғамның ұйымдық-реттеушілік қызметінің саласы, өмір сүру ортасындағы индивидтің әлеуметтенуі мен әлеуметтік бейімделуінің маңызды шарты мен факторы өзінің даралығын оңтайлы әлеуметтік бейімдеу және өзін-өзі көрсету үшін әлеуметтендіру процесінде жеке тұлға алған өзін-өзі сәйкестендірудің визуалды сапалары мен мінез-құлықтық тәсілдерінің жиынтығы.

Имидж құбылысының пайда болу тарихы 1930-шы жылдарда американдық қоғамда пайда болған және қоғамдық игілікке арналған іс-әрекетті белгілейтін «қоғамдық қатынастар» ұғымына қайшы келеді. «Қоғаммен байланыс» - жеке және қоғамдық мүдделерді үйлестіру мақсатында заманауи қоғамның коммуникативтік кеңістігін ұйымдастыру мәселелерімен айналысатын ғылым. 60-шы жылдары Америкада ғылымда жаңа бағыт пайда болды, оның негізін қалаушы экономист К.Большинг болды. Ресейде бұл сала 1970-шы жылдары дами бастады және саяси және іскерлік имитациялық салада кеңінен таратылды.[2]

Соңғы жылдары "имидж" ұғымы заманауи лексиконға берік кірді. Белсенді және прогрессивті адамды оның ішкі әлемі мен жеке қасиеттері ғана емес, сонымен қатар оның қоршаған ортаның қалай көрінетінін және қалай қабылдайтынын да толғандырады. 1960 жылдары американдық экономист Болдуинг «имидж» ұғымын енгізді және оны іскерлік басқару қажеттілігіне негіздеді. Ағылшын тілінен аударғанда «image» сөзі – бейне немесе бейнелеу деген мағынаны білдіреді. Алайда, әдебиетте осы және басқа да мағынада түрлері кездеседі. мысалы, «бедел», «өкілдігі», «беделін». Әрқайсымыз белгілі бір имиджді қалыптастырамыз - бейнесі - оның келбеті, әдеті, сөйлеу тілі, менталитеті, әрекеті және т.б. негізінде қалыптасқан адамның бейнесі[3].

Бұбай Алтынсариннің көзқарастарынан бүкіл әлемдік тәлім-тәрбиенің алатын дінгегі гуманистік көзқарас, яғни шәкіртке жылы жүректі болу, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық принциптерінің көрініс тапқанын байқаймыз. Мысалы, өзінің екі класстық мектептердің меңгерушісіне жазған нұсқау хатында ол «Егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмаған өзін кінәлау тиіс.

А.Байтұрсынов М.Дулатовпен бірігіп 1913-1917 ж.ж. Орынборда “Қазақ” газетін шығарды. Онда мектеп, оқу-ағарту ісі, отырықшылық, сауда, ел билеу ісі, Мемлекеттік Думаға қатынас мәселелерін сөз етті. Алдыңғы қатарлы елдерді үлгі санады. Надандықтан құтылудың жолы оқу-ағарту ісі деп қарады. Мектептерге білімді мұғалім кадрларын және педагогтың мәртебесін даярлауды көтерді.

Ж.Аймауытовтың пікірінше мұғалімнің бейнесі (имидж) – үнемі қозғалып, өзгеріп, өсетін, өркендейтін тірі адам болғандықтан, біркелкі әдістен табан аумамай шектеліп қалуға болмайды... Сабак үйреншікті жай шеберлік емес, ол үнемі жаңаны табатын өнер... Дидактика мұғалімге жиі жөн-жоба көрсетіп жетекшілік етеді... Сыннан өткен тиімді деген жолдарды ғана нұсқайды”– деп, оқыту, білім берудің әдістердің догма емес, ізденуден туатын іс-әрекет екенін дұрыс атап өткен. Ә.Сәтбаевтың ойынша, «Мұғалім өзінің білімділігімен, жүріс-тұрысымен, жайдары мінезімен, тіпті сырт пішіні, киген киімімен де оқушысына жақсы мағынада қатты әсер етеді...».

Сонымен қатар түрікмен халқының ұлы ғұлама ақын Мақтымқұлы балаларға тәлім-тәрбие беріп, ұстамдық көрсететін, үлгілі мұғалімдерді өз өлеңдерінің арқауы етіп, мұғалім өзі тәрбиелейтін балалардың әкесі деп есептеді. Оның ойынша мұғалім мәңгі нұрдың қызметшісі. Ол өз шығармашылығында "мұғалім ой мен қимыл әрекетіне ақылдың әнін сеуіп, нұр құятын тынымсыз лаулаған жалын ниесі – деп мұғалімнің көркем образын, бейнесін жасады[4].

Студенттік имиджді қалыптастыру үшін ең сензитивті кезең болып табылады, өйткені бұл жас кезеңінде төмендегідей қасиеттер қалыптасады.

-жеке тұлғаның өз белсенділігінің, дамуының, қызметінің субъектісі болу мүмкіндігін қамтамасыз ететін оң сипаттық және әлеуметтік-психологиялық қасиеттер түзетіледі, өңделеді және бекітіледі, олар: құндылық бағдарлары, жоспарлау және мақсатты болжамдау, ұйымдастыру, қызметтің бағыты, оны реттеу механизмдері, бақылау және жүзеге асыру тәсілдері, жеке қызмет стилі, еңбек нарығының тұрақты өзгеретін жағдайында өзін өзін өзін-өзі таныстыра білу.

-ересектердің қалыптасуы, мінез-құлық нормаларын меңгеру, жаңа әлеуметтік және кәсіби функциялар мен рөлдерге бейімделу жүреді. С. И. Архангельский бұл жас кезеңі білім, білік, дағды, ғылыми және кәсіби даму, жан-жақты ойлау мәдениетін жетілдіру үшін жемісті екенін көрсетеді[5].

-көрінетін әлеуметтік белсенділік және интеллектуалдық , әлеуметтік жетілудің үйлесімі, кәсіби бағытталған контекстік міндеттерді шешуге танымдық және коммуникативті әрекеттің нақты бағытын жүйелеуі.

- тұлғаның тұрақты қасиеттерін, мінез-құлық қасиеттерін көрсететін дүниетанымдық құндылықтар қалыптасады; қалыптасу кезеңінде тұлғаның өзін-өзі реттеу қабілеті, қабылданған шешімдер үшін жауапкершілік сезімі, жақындарына ғана емес, сондай-ақ мақсаттарға жетудегі табандылық пен ерік сияқты қасиеттері бар Л. И. Рувинский осы жасқа тән өз қабілеттерін жан-жақты дамытуға, ерік-жігерді, интеллектуалды, эстетикалық қасиеттерді дамытудың нақты бағдарламаларын жасауға ұмтылысын атап өтеді[6].

Біз студенттің имиджін субъектінің жеке меншігі ретінде қарастырамыз, ол өзінің бейнесін белгілі бір өмірлік ортадағы қасиеттердің, мінез-құлық әдістерінің, ішкі және сыртқы әлеуметтік сипаттамалардың жиынтығында аударады, студенттің қоғамға оңтайлы интеграциясын және тандалған қоғамдық практикада қызметті нәтижелі жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

Зерттеу барысында білім беру ұйымы студентінің имиджі жеке және кәсіби құзыреттілігі бейнеленеді, олар кәсіби жеке тұлғалық немесе керісінше олардың өзара әрекеттестігімен және біртұтас имиджге бірігуімен сипатталатын, білім алушының өмірлік және кәсіптегі түсінуі мен презентациялық

көрінісінің сипатын негіздейді. Студенттің табысты қалыптасқан имиджі жаңа уақыттың маман-кәсіпқойының, креативті ойлай білетін, белсенді әрекет ете алатын, әлеуметтік практиканың әр түрлі салаларында кәсіби білім мен іскерлікті қолдануға және өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жүзеге асыру траекториясын болжай алатын тұтас бейнесін жасайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫ*

2. *Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя. 2004. – 215 с.*

3. *Кусаметова Г.К. Использование имидж-кейса в профессиональной деятельности преподавателя английского языка. – 2016. Вып. 141. – С. 109-112.*

4. *Игибаева А.К., Дюсенбаева А.Т. Жоғары мектеп педагогикасы. Оқу құралы. - Өскемен, 2013. - 115 б.*

5. *Деревлева М.М. Формирование имиджа руководителя // Содержание профессиональной компетентности педагога – [Электрон.ресурс] / ГОУ «Якутский педагогический колледж № 1 им. С.Ф. Гоголева»– М.: RONL.RU, 2009. – Режим доступа: <https://www.ronl.ru/stati/pedagogika/173252/> (15 мая 2017).*

6. *Бекетова Е.А. Формирование профессионального имиджа будущего учителя технологии и предпринимательства [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Е.А. Бекетова - Армавир, 2006-174 с.*